

Kahramanmaraş/Andırın ağız şekil özellikleri (isim ve zamir çekimleri)

Esra KIRIK¹

ATIF / CITATION: Kirik, E. (2026). Kahramanmaraş/Andırın ağız şekil özellikleri (isim ve zamir çekimleri). *İYYÜ MOZAİKA Dil, Edebiyat, Kültür ve Çeviri Dergisi*, 2(2), 82-97. <https://izlik.org/JA73HR27DZ>, <https://doi.org/10.66011/mozaika.2026.5>

ÖZ

Oğuz boylarının Anadolu'nun farklı bölgelerine yerleşmeleri, geçmişten günümüze ağız farklılıklarının oluşumunda belirleyici bir etken olmuştur. Yerleşim süreciyle birlikte her bölge, sosyal, kültürel ve coğrafi koşulların etkisiyle kendine özgü ağız özellikleri geliştirmiştir. Bu farklılıklar yalnızca dilin ses ve şekil özelliklerinde değil, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu ağızları günümüzde Türk dili araştırmalarının başlıca konuları arasında yer almakta; geçmişte sınırlı sayıda yürütülen çalışmalar, günümüzde artan saha araştırmaları sayesinde çok daha kapsamlı biçimde belgelenmektedir. Özellikle Ahmet Caferoğlu gibi öncü dil bilimcilerin zor koşullar altında gerçekleştirdikleri derlemeler, alanın gelişimine yön vermiştir. Teknolojik imkânların ve ulaşım kolaylıklarının artmasıyla, farklı bölgelerde saha çalışmaları yapmak ve konuşurlardan doğrudan kayıt almak günümüzde daha erişilebilir hale gelmiştir. Bu çalışma, daha önce hakkında ağız çalışması sınırlı olarak yapılan, özellikle şekil ekleriyle ilgili bilgi sahibi olunmayan Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine yoğunlaşmaktadır. İlçeye bağlı çeşitli mahallelerden derlenen kayıtlar incelenmiş; derleme sürecinde özellikle altmış yaş ve üzerindeki kadın kaynak kişiler tercih edilmiştir. Bu tercih, söz konusu kişilerin gelenek ve göreneklere hâkimiyetleri, bölgeyle güçlü yaşam bağları ve düşük eğitim düzeyleri nedeniyle ağız özelliklerini daha özgün biçimde korumalarıyla ilgilidir. Derlenen veriler transkripsiyon işaretleriyle yazıya aktarılmış, isme gelen eklerle zamirler örneklerle açıklanmıştır. Çalışmadaki örnekler çalışma ekinde yer alan "Derleme Metinleri"nden alınmış; her bir sözcüğün cümle içinde hangi bağlamda kullanıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece Andırın ağızının bölge ağızları içindeki konumu belirlenmiş ve söz konusu şekil ekleriyle Ağız Atlası çalışmalarına katkı sağlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkiye Türkçesi ağızları, şekil bilgisi, Andırın ağızı, isimler, zamirler

Morphological characteristics of the Kahramanmaraş/Andırın dialect
(noun and pronoun inflections)

ABSTRACT

The settlement of the Oghuz tribes across different regions of Anatolia has been a determining factor in the formation of dialectal variation from past to present. With the process of settlement, each region has developed its own distinctive dialectal features under the influence of social, cultural, and geographical conditions. These differences play a significant role not only in the phonological and morphological structure of the language but also in the intergenerational transmission of culture. Today, Anatolian dialects constitute one of the principal areas of research in Turkish linguistics; while earlier studies were relatively limited in scope, they are now being documented in a much more comprehensive manner thanks to the increasing number of field studies. In particular, the compilations conducted under challenging conditions by pioneering linguists such as Ahmet Caferoğlu have played a formative role in the development of the field. With advances in technology and improved transportation, conducting fieldwork in different regions and obtaining direct recordings from speakers has become more accessible. This study focuses on the Andırın district of Kahramanmaraş, a region where dialectal research has previously been limited, especially with regard to morphological suffixes. Recordings compiled from various neighborhoods of the district have been analyzed; during the data collection process, female informants aged sixty and above were specifically preferred due to their strong adherence to local traditions, deep-rooted ties to the region, and relatively low levels of formal education, which contribute to the preservation of more authentic dialectal features. The collected data have been transcribed using phonetic transcription symbols, and suffixes attached to nouns as well as pronouns have been examined with illustrative examples. The examples presented in the study are drawn from the "Compilation Texts" included in the appendix, and an effort has been made to demonstrate the contextual usage of each lexical item within sentences. In this way, the position of the Andırın dialect within the broader framework of regional dialects has been identified, and the analysis of these morphological suffixes contributes to ongoing dialect atlas studies.

Keywords: Dialects of Turkish in Turkey, morphology, Andırın dialect, nouns, pronouns.

Araştırma Makalesi / Research Article

Açık Erişim / Open Access

© Bu çalışma CC BY-NC 4.0 ile lisanslanmıştır / This work is licensed under CC BY-NC 4.0

Sisteme yüklenme tarihi / Submitted on: 30.04.2026

Yayına kabul tarihi / Accepted for publication on: 09.09.2026

¹Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kahramanmaraş - Türkiye

e-mail: esrakirik@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3964-065X

1. Giriş

Ağız araştırmaları, geçmişten günümüze dil biliminin en canlı ve sahaya dayalı alanlarından biri olmuştur. İlk zamanlarda daha çok ses ve şekil yapısına odaklanan dil derlemeleri, belirli bölgelerdeki konuşmaları kaydetmeyi ve unutulmaya yüz tutan kelimeleri toplamayı hedefliyordu. İşin özünde bu durum bugün de pek değişmiş değildir; araştırmalar hâlâ büyük oranda sahadaki bire bir görüşmelere ve araştırmacının kendi kulağına, dikkatine dayanır. Günümüzde diyalektoloji, bir yandan bu klasik derleme anlayışını sürdürürken bir yandan da dilin sosyal boyutuna daha fazla odaklanmaktadır. Gelişen ses kayıt teknolojileri, dijital veri tabanları ve haritalama imkânları süreci kolaylaştırırsa da ağız araştırmaları temelde aynı dinamikte ilerlemektedir. Bugün aynı imkânlar kullanılarak derlenmeyen bölgeler büyük oranda derlenmiştir. Bundan sonra ilçe ilçe veya köy köy ayrıntılı çalışmalara girmek gerekmektedir. Sahada derinlemesine çalışmalar yapmak, yüzeysel verilerin haritalanmasında doğacak kusurların da önüne geçecektir. Bu saikle Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde derlemeler yapılmış; bu derlemelerden yola çıkılarak öncelikle dil bilgisi verileri ortaya konulmuştur. Bu noktada ağza doğrudan etki edeceği düşünülen tarih, coğrafya, eğitim, nüfus, yerleşme, ulaşım gibi konulara değinmek gerekmektedir.

2. Andırın Hakkında

Andırın, Kahramanmaraş il sınırları içerisinde, Akdeniz Bölgesi'nin doğu kesiminde yer alan bir ilçedir. Coğrafi konumu itibarıyla kuzeyde Göksun ve Adana'nın Saimbeyli ilçesi, güneyde Osmaniye'nin Bahçe ve Düziçi ilçeleri, batıda Adana'ya bağlı Feke ilçesi, doğuda ise Kahramanmaraş il merkezi ile çevrilidir. Bu konumuyla Andırın, Çukurova ile Toros Dağları arasında bir geçiş alanında bulunmaktadır. Söz konusu konum, ilçe tarihinin farklı kültürel etkileşimlere açık olmasına ve çevredeki yerleşimlerle yoğun ilişkiler kurmasına zemin hazırlamıştır (Karademir vd., 2020, s. 670).

İlçenin tarihî gelişimi incelendiğinde, Akyol güzergâhının bölge açısından stratejik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Kayseri'den başlayarak Göksun ve Andırın üzerinden Anavarza'ya kadar uzanan bu yol, tarih boyunca farklı uygarlıklar tarafından aktif biçimde kullanılmıştır. Güzergâh boyunca inşa edilen kaleler, yol güvenliğini sağlamak amacıyla yapılmış olup, bu durum güzergâhın önemini ortaya koymaktadır. Anadolu'ya kumaş taşıyan tüccarlar ve Haçlılar da dâhil olmak üzere birçok topluluk bu yolu tercih etmiştir. Akyol'un varlığı sayesinde güzergâh boyunca evler, kervansaraylar ve ibadet mekânları inşa edilmiş; böylece yol hattı yalnızca bir ulaşım aracı değil, sosyal ve ekonomik bir merkez işlevi de kazanmıştır. İlçenin dağlık coğrafyası ise yakın çevrede yaşayan topluluklara, özellikle Kadirli halkına, yaylacılık imkânı sağlamıştır. Bu durum, Andırın'ın çevresindeki sosyokültürel gelişmelerden doğrudan etkilenmesine yol açmıştır (Öztürk, 2008, ss. 52-53).

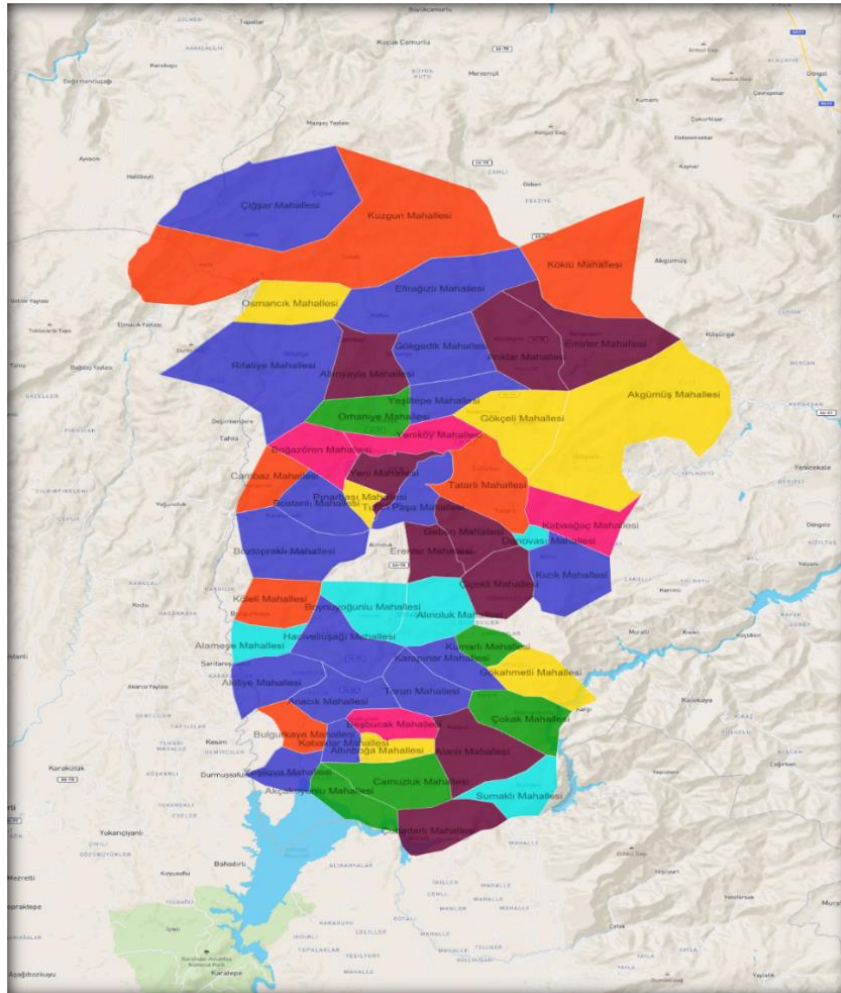
İlçenin dağlık bir bölgede yer alması, yerleşim biçimlerini ve ekonomik faaliyetlerin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Kahramanmaraş şehir merkezine yaklaşık 70 kilometre uzaklıkta bulunan Andırın'ın genel yapısının şekillenmesinde Toros Dağları önemli bir rol oynamaktadır. Bölge, dağlık ve engebeli arazi yapısıyla öne çıkmakta; yükselti değerleri en düşük 118 metre ile en yüksek 2360 metre arasında değişiklik göstermektedir. Andırın'daki farklı yükselti basamakları, tarımsal üretimden hayvancılığa kadar pek çok ekonomik faaliyeti doğrudan etkilemektedir. İlçenin doğal yapısı, yerleşim alanlarının dağınık bir şekilde oluşmasına neden olmuş; bu durum ulaşım ve iletişim faaliyetleri üzerinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Beşerî coğrafya açısından değerlendirildiğinde, ilçe Akyol güzergâhı üzerinde yer almakta olup bu

konum, tarih boyunca bölgeye stratejik bir önem kazandırmıştır. Söz konusu güzergâh, hem ulaşımın hem de ticari faaliyetlerin gelişmesinde önemli bir işlev üstlenmiştir (Karademir vd., 2020, ss. 670-675).

Kahramanmaraş büyükşehir statüsü kazanmadan önce Andırın'a bağlı 55 köy bulunmaktaydı. Büyükşehir düzenlemesiyle birlikte bu köyler mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Günümüzde ilçe merkezinde 3 mahalle bulunmakta, bunlara ek olarak Andırın'a bağlı 54 mahalle daha yer almaktadır.

Bölgeye ait ilk sağlıklı nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Yıllara göre nüfus dağılımına bakıldığında 1927'de 553 kişidir. Bu kişilerin 277'si erkek 276 kadındır. 2000 yılında yapılan sayım ile toplam nüfus 8311 kişiyi bulmuştur (Öztürk, 2008, s. 29). İlçe 6 Şubat 2023 depremlerinden sonra göç vermeye başlamıştır. TÜİK verilerine göre Kahramanmaraş'ın net göç hızı 2023'te -44,26 iken 2025 yılında 6,34'e yükselmiştir. Bu da göç edenlerin geri döndüğü ve kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalan ağızların belgelenmesinin önemini göstermektedir (TÜİK, 2025).

Şekil 1. Kahramanmaraş Andırın'ın Mahalleleri (Kahramanmaraş Andırın'ın mahalleleri, 2025)

3. Etnik Yapı ile Andırın Ağzı Arasındaki İlişki

Andırın, tarihî süreç boyunca oldukça kozmopolit bir etnik yapıya sahip olmuştur. Bir bölgenin etnik kimliğini anlamada, yer adlarının tarihî verilerle karşılaştırılması önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Selçukluların Anadolu'ya girişiyle birlikte hızla Türkleşmeye başlayan Bizans toprakları, 11. ile 14. yüzyıllar arasında önce Selçukluların, daha sonra yaklaşık iki asır

boyunca Dulkadiroğulları Beyliği'nin, 16. yüzyılın başlarından itibaren ise Osmanlıların hâkimiyetine geçmiştir. Selçuklu ve Türkmen beylikleri döneminde bölgeye Avşar, Bayat, Beğdili ve Kızık gibi Oğuz boyları yerleşmiş, günümüzdeki birçok mahalle adı bu boyların izlerini taşımaya devam etmiştir. Türkmen unsurların ağırlıklı olduğu Dulkadiroğulları Beyliği, bu boyların yoğun olarak yer aldığı bir siyasi yapılanma niteliği taşımaktaydı. Nitekim Andırın, Dulkadir Beyliği döneminde hem bir uç bölgesi hem de önemli bir yaylak sahası olmuştur. Osmanlı döneminde de Türkmen nüfus çoğunluğu korurken, az sayıda Kürt ve Ermeni topluluklarının da bölgede yerleşik olduğu bilinmektedir.

Bölgenin etnik yapısını tespit etmede Oğuz boylarının dağılımını incelemek önem arz etmektedir. Maraş, tarihsel olarak Dulkadirli Türkmenlerinin yurdu kabul edilmektedir ve bu Türkmenler esasen Avşar, Bayat ve Beğdili boylarından oluşmaktadır (M. H. Yinanç, 1993, s. 654; R. Yinanç, 1989, s. 8). Sümer'in belirttiğine göre Dulkadirli, Halep Türkmenlerinin bir koludur. XVI. yüzyılda Halep Türkmenleri; Beğdili, Harbendelü, Bayat, İnallı, Köpeklü Avşarı, Gündüzlü Avşarı gibi büyük boyların yanı sıra Karkın, Kızık, Uç, Acırlu, Kaçılı, Peçenek, Döğer, Kınık, Eymür, Büğdüz, Alayuntlu, Bahadırılı ve Kara Koyunlu gibi birçok oymaktan meydana gelmekteydi (1999, ss. 194-195). Çukurova'ya yerleşen Cerid, Tecir ve Ağca Koyunlular da bu toplulukların parçalarıdır. Ayrıca, Dulkadirli Avşarlarının bir kısmının kışlak olarak Andırın'ı kullandığı bilinmektedir (Sümer, 1999, s. 285). Bu veriler, Andırın'da özellikle Avşarların yoğunlukta olduğunu göstermektedir. Solak'ın çalışmasında ise XVI. yüzyılda Maraş ve çevresinde yaşayan Dulkadirli Türkmenlerinin menşei ele alınmış; Dulkadirli ulusunu oluşturan tâifeler ve cemaatler ayrıntılı biçimde sıralanmıştır (Solak, 2002, s. 113).

Tarihî cemaatlerin bugünkü yer adlarıyla karşılaştırılması, bölgenin etnik yapısını anlamada önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, Ağca Koyunlu tâifesiyle Akçakoyunlu Mahallesi, Anamaslu be nâm-ı Karacalı tâifesiyle Orçan (bugünkü Alanlı), Eymür ve Peçenek boylarının Bektaşlı cemaatiyle Bektaşlı Mahallesi arasında doğrudan bağlantılar mevcuttur. Benzer şekilde, Beşbucak (eski adıyla Araplar), Boynuyoğunlu, Bostanlı, Çiçekli, Karahamzalı, Emirler, Geben, Kızık, Köklü ve Kumarlı mahalleleri de farklı cemaat ve boyların adlarını günümüze taşımaktadır (bk. Solak, 2002). Bu durum, bölgedeki Türkmen varlığının XVI. yüzyıldan itibaren süreklilik arz ettiğini, toplulukların yerleşik hayata geçişle birlikte kültürel kimliklerini ve toplumsal hafızalarını toponimik düzlemde koruyabildiklerini göstermektedir. Dil özelliklerinin bugüne kadar muhafaza edilmiş olması da bu sürekliliğin bir yansımasıdır.

Günümüzde Andırın nüfusu büyük ölçüde Türkmen kökenlidir; bunun yanı sıra az sayıda Kafkas topluluğu da bulunmaktadır. İlçeye bağlı 57 mahallenin dördü Kafkas kökenlidir. Altınboğa ve Yeşiltepe'de Abhaz kökenli Sünni Çerkesler, Kargaçayırı'nda Dağıstanlı Çeçenler, Akifiye'de ise kısmen Yörük Türkmenler ve Sünni Çerkesler yaşamaktadır. Ayrıca Kaleuşağı'nda Tatar ve Nogay, Kaleboynu'nda ise Alevi ve Sünni Türk nüfusu birlikte görülmektedir. Bu son mahalle, Alevilerin yaşadığı tek yerleşim birimidir.

Bölgede yaşayan farklı toplulukların konuşmalarında, tarihî boy ve cemaatlerin ağız özelliklerinin izlenip izlenmediğinin incelenmesi, sosyolojik açıdan da önemli bir araştırma alanıdır. Özellikle Peçenek, Döngelli ve Kızık gibi Oğuz boylarının iz bıraktığı köylerde ses olayları, sözcük tercihi ve şekil özellikleri karşılaştırmalı olarak ele alındığında, tarihî etnik yapının dil üzerindeki yansımaları açıkça görülebilir. Böylece hem tarihî yerleşim adları ile günümüz ağız özellikleri arasında bağ kurulabilir hem de dilin sürekliliği ile sözlü kültürün devamlılığı ortaya konulabilir. Kaleboynu'nda ise Alevi ve Sünni Türk nüfusu birlikte görülmektedir. Bu son mahalle, Alevilerin yaşadığı tek yerleşim birimidir.

Bölgede yaşayan farklı toplulukların konuşmalarında, tarihî boy ve cemaatlerin ağız özelliklerinin izlenip izlenmediğinin incelenmesi, sosyolojik açıdan da önemli bir araştırma alanıdır. Özellikle Peçenek, Döngelli ve Kızık gibi Oğuz boylarının iz bıraktığı köylerde ses olayları, sözcük tercihi ve şekil özellikleri karşılaştırmalı olarak ele alındığında, tarihî etnik yapının dil üzerindeki yansımaları açıkça görülebilir. Böylece hem tarihî yerleşim adları ile günümüz ağız özellikleri arasında bağ kurulabilir hem de dilin sürekliliği ile sözlü kültürün devamlılığı ortaya konulabilir.

4. Andırın Ağızı Hakkında Yapılmış Çalışmalar

Andırın ağızına yönelik doğrudan incelemeler oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda tespit edilen tek çalışma, Erdem ve Kirik'in (2011; 2023) "Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları" adlı eseridir. Söz konusu çalışmada, bölgeye özgü altı derleme örneği ses ve şekil bilgisi açısından değerlendirilmiş, ayrıca yöre ağızlarının genel özellikleri içerisinde ele alınmıştır. Araştırmacılar Andırın'a ait bir ağız haritası ortaya koymuş olsa da bu inceleme Andırın'ı bağımsız bir bütün olarak değerlendirmemektedir. Doğrudan Andırın ağızını konu alan başka bir çalışma yine Kirik (2025) tarafından hazırlanan "Andırın Ağızı: Ünlüler (Kahramanmaraş Ağızları-V)" adlı çalışmadır. Bu çalışmada da araştırmacı bölgede kullanılan ünlü sesler ve bu seslerde olan değişimlere odaklanmıştır. Bunun dışında yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak bölgenin fiziki ve beşerî coğrafyası ile ekonomik yapısına odaklanmaktadır.

Ağız araştırmaları ile disiplinler arası temas kurabilecek nadir alanlardan biri olan halk bilimi kapsamında da bazı çalışmalar mevcuttur. M. Temiz (1995), *Andırın Yöresinde Anlatılan Halk Hikâyeleri* başlıklı lisans bitirme tezinde 43 halk hikâyesi ile 3 ağıta yer vermiştir. Yine M. Temiz (2005), *Andırın (Kahramanmaraş)'dan Derlenen Ağıtlar (İnceleme-Metin)* adlı çalışmada Andırın ağıtlarını derlemiş, sınıflandırmış ve yer yer yöre ağızının şekil özelliklerine dikkat çekmiştir. Gümüş (2001) ise *Kızık Köyünden Derlenen Halk Edebiyatı Örnekleri* adlı tezinde 5 masal ve 25 ağıt derlemiştir. Ayrıca Uzun vd. (2012) tarafından hazırlanan, Kahramanmaraş ağıtlarını konu alan kapsamlı dizinin ilk cildi bütünüyle Andırın ağıtlarına ayrılmış ve bu ağıtlar ayrıntılı biçimde sınıflandırılarak incelenmiştir.

Öztürk'e ait (2008) *Andırın İlçesinin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası* adlı yüksek lisans tezini monografik bir çalışma olarak burada anmak gerekir. Çalışma, Andırın'ın nüfusu, yerleşme düzeni, ekonomik faaliyetleri (tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret), göç hareketleri gibi beşerî coğrafya unsurlarını ele almaktadır.

Tüm bu çalışmalar, bölgenin halk edebiyatı ve kültürü hakkında değerli veriler sunsa da Andırın ağızına ilişkin ayrıntılı bir dilbilimsel inceleme henüz yapılmamıştır. Bu nedenle tarihî arka planı da dikkate alındığında, Andırın ağızı üzerine kapsamlı bir araştırmanın gerekliliği açıktır.

Ağız çalışmalarında tespit edilen şekil bilgisi özellikleri, yalnızca bir dilin bölgesel varyantlarını ortaya koymakla sınırlı olmayıp dilbilim, dilbilgisi ve Türkçe üzerine yapılan akademik araştırmalara da önemli katkılar sunmaktadır. Bu tür özelliklerin incelenmesi, Türkçenin tarihî gelişim süreçlerinin ağızlar aracılığıyla günümüze yansıyan izlerini belirlemeye imkân tanırken lehçe ve ağız ayrımlarındaki değişimlerin daha sağlıklı biçimde açıklanmasını sağlar. Morfoloji açısından, eklerin şekil ve işlev farklılıklarının belirlenmesi, Türkçenin yapısal çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koyarak standart dilin sınırlarını daha iyi anlamamıza ve dilin doğal değişim süreçlerini açıklamamıza yardımcı olur. Akademik araştırmalar bağlamında, bölgesel morfolojik veriler karşılaştırmalı dil çalışmaları için önemli bir kaynak teşkil eder ve bu sayede dilin yalnızca eşzamanlı değil artzamanlı boyutlarıyla da incelenmesi mümkün hale gelir. Ayrıca, insanlık açısından ağız özelliklerinin belgelenmesi, yerel kültürlerin korunması ve

kültürel çeşitliliğin gelecek kuşaklara aktarılması bakımından büyük önem taşımakta; dilin toplumsal hafızanın en güçlü taşıyıcılarından biri olması nedeniyle şekil bilgisi unsurlarının tespiti hem dil biliminin ilerlemesine hem de kültürel mirasın yaşatılmasına hizmet etmektedir.

5. Yöntem

Bu çalışma, Andırın yöresi ağızı şekil bilgisi açısından ele alınmıştır. Çalışma sürecinde ilçeye bağlı birçok mahalleden derleme yapılmış ve farklı yaş, cinsiyet ve sosyal özelliklere sahip kaynak kişilerden veriler toplanmıştır. Yapılan derlemeler soruşturma tekniği ile yapılmış; ağırlıklı olarak uzun süre bölge dışında yaşamamış ve eğitim düzeyi düşük olan 50 yaş üstü kadınlar kaynak kişi olarak tercih edilmiştir. Yine yaşlı erkek konuşurlar da çalışmaya kaynaklık etmişlerdir. Yaşlı veya özellikle kadın tercihinin nedeni, söz konusu kişilerin yöreye özgü dil özelliklerini daha doğal ve bozulmamış biçimde korumuş olmalarıdır. Kişilere yöneltilen sorular genellikle yöre tarihi, kültürel değerler, gelenek ve görenekler üzerine yoğunlaştırılmıştır. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler ses kayıt cihazı aracılığıyla kaydedilmiş; ardından bu kayıtlar dinlenerek ve transkripsiyon işaretleri kullanılarak yazıya geçirilmiştir. Bu şekilde elde edilen metinlerden Andırın ağızının şekil bilgisi özellikleri ortaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında Andırın'a bağlı toplam 57 yerleşim birimi incelenmiş; bunlardan 4'ü Kafkas kökenli yerleşim olarak değerlendirilmiş ve derleme sürecine dâhil edilmemiştir. Geriye kalan 53 Türk yerleşiminden elde edilen veriler ayrıntılı biçimde gözden geçirilmiş, bu veriler arasından yöre ağızını en iyi yansıttığı düşünülen beş mahalle (Akçakoyunlu, Boğazören, Hacıveliusağı, Kargaçayırı ve Orhaniye) seçilerek çalışma alanı bu bölgelerle sınırlandırılmıştır. Bunlar *Turkish Studies* transkripsiyonu ile yazıya geçirilmiş; elde edilen metinler ve her bir satır numaralandırılmış; böylece örneklerin kolaylıkla bulunması hedeflenmiştir. Örneklerde önce metin sonra satır numarası verilmiştir (ör: 3/21: 3. Metin 21. Satır). Ancak elde daha fazla kayıt bulunduğundan zaman zaman o kayıtlara da başvurularak örnekler zenginleştirilmiştir. Çalışmada sözü edilen 5 kaydın dışında verilen örneklerle ayrıca metin ve satır numarası verilmemiş; örnekler numarasız verilmiştir. Ayrıca saha çalışması sırasında etik ilkelere uyulmuş, her kaynak kişinin gönüllü onayı alınarak kayıt işlemleri gerçekleştirilmiştir. Yine saha araştırması öncesi etik kurul belgesi ilgili Etik Kurul Komisyonu'ndan alınmıştır.

Anadolu ağızları içinde Andırın ağızı, Batı grubunda yer almaktadır. Bu grup kendi içerisinde dokuz gruba ayrılmıştır. Kahramanmaraş ise eldeki veriler oldukça sınırlı olmasına rağmen 7. Alt gruba dahil edilmiştir (Karahan, 2022, s. 178).

6. Şekil Bilgisi

Andırın ağızı şekil bilgisi bakımından incelendiğinde standart Türkçede kullanılan yapım eklerinin hemen hepsi bulunmaktadır. Ancak bazıları görev ve anlam farklılıkları göstermekte; yöreye özgü görünmektedir. Bu bakımdan yöre için özellik arz eden şekil ve kullanımlara ağırlık verilmiştir.

6.1. İsimler

İsimleri isim yapım ekleri, isim çekim ekleri olmak üzere iki kısımda incelemek mümkündür:

6.1.1. İsim Yapım Ekleri

Yapım ekleri, sözcüklerin kök veya gövdelerine getirilerek yeni anlamlar taşıyan sözcükler türetilmesini sağlayan eklerdir. Yapım eklerinin kullanımı hem bölgesel farklılıkların hem de tarihî dil süreçlerinin izlerini taşır. Anadolu ağızlarında bazı yapım eklerinin standart Türkçedeki işlevlerinden farklı kullanıldığı, bazılarının ise tamamen kaybolduğu ya da yeni şekillerde

ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin, *-gil* ekinin bazı ağızlarda aile ya da topluluk bildirmek için yaygın biçimde kullanılması (*Ali-gil* = *Ali'nin ailesi*), ya da *-cık/-cuk* küçültme ekinin farklı varyantlarla (*-cak*, *-ceg*) yaşaması gibi. Bu bakımdan yapım eklerinin önemi büyüktür. Türkçede yapım ekleri dört gruba ayrılır. Bu gruplar isimden isim yapım ekleri, isimden fiil yapım ekleri, fiilden fiil yapım ekleri, fiilden isim yapım ekleridir (Korkmaz, 2022, s. 110).

6.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

İsim kök ve gövdelerine eklenerek, kelimenin ilk anlamından farklı, yeni anlamlar taşıyan sözcükler türeten eklerdir (Karaağaç, 2012, s. 256). Standart dilde çok sık kullanılan isimden isim yapım ekleri Andırın ağızında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu ekler şunlardır:

+er: Sayılara gelerek üleştirme isimleri türeten ektir: birer 1/103, ikişer 2/135, üçerle 3/24.

+cık/+cik/+cig: Andırın ağızında getirildiği isme küçültme anlamı katmaktadır: azıcık 1/1, biricik 1/167, gencecig.

Ekin sonuna *+a* ekinin eklenmesiyle genişlemiş şekli *+cıkça* da kullanılmaktadır. Yöreye özgü bir kullanımdır: ahacıka.

+cak: Türkçede işlek olmayan bir ektir. *+ca/+ce* ekinin *+ok* pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşan *+cak/+cek* eki birkaç örnekte tespit edilebilmiştir: gözcelcek 4/54, ısıcak.

+lı/+li/+lu/+lü: Türkçede, isim kök ya da gövdelerine gelerek yeni isimler ve sıfatlar türeten eklerdendir. Andırın ağızında yaygın olarak görülmektedir: aklıllı, boyalı 1/164, bilgili, cezalı 3/52, çeşitli 4/63, dikgaTlı 3/22, düzenli, eşgili 5/78, guvveTli, kıymatlıydı 2/54, maaşlı 1/131, maraşlı 1/49, maletyalı 1/126, melmeketli 2/76, sikortalı 3/134, tatlı 2/21, şireli 2/24, ilgili, yalı 4/45, zeçerli 2/105, doğumlu 2/14, dohuzluyüm 2/73, düdüklü 5/38, ğadrolu, gömülü 3/49, köylü 1/19.

Aynı ek yöre ağızında ilerleyici benzeşmelerle *+nı/+ni/+nu/+nü* şekilleriyle de tespit edilmiştir: ācağoyunnu 5/3, ceyrannı, osmannı, samannı, düünnü, uyğunnu, unnu, şeydahanni, dikenni.

“nişannılı 4/32” sözcüğünde aynı ek iki kere kullanılmış, ek yığılması meydana gelmiştir.

+lık/+lıg/+lik/+luk/+lük/+lüg: Türkçede kullanılan en yaygın eklerden biridir. İsimlerden yer, araç gereç, meslek, soyut isimler ve sıfatlar türetir (Güzel, 2019, 217). Türkçede ve ağızlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Kavram ekidir. Meslek, araç gereç adları ve soyut adlar türeten ektir: arıcılık, avcılık 3/90, avgaTlık 4/35, aylık, bitişiklikde 1/175, cāhillik 1/104, çaycılık 3/17, çifçilik 3/124, fākirlik 1/107, gēşlik 1/169, gişilik 3/53, ğışlık 3/56, hastalık 2/71, hayvancılık 4/16, hocalık 5/83, kışlık 3/127, kümescilik, mezarlık 2/140, ocaklık 1/23, sahlılık 2/18, senelik 2/42, şavlarlık, tanıklık 3/30, tatsızlık 3/68, ırahmatlık 2/19, irezillik 5/12, yarımlik 2/38, yeşillik 4/50, yıllık 3/111, düzlük, kılolu 2/34, müfdülük 3/113, müdürlük, sözlükde 3/25, yüklük 1/84, yoluluk 3/64.

Kimi örneklerde ilerleyici benzeşme yoluyla ekin *+nık/+nik/+nuğ/+nük* şekillerine düzenli olarak rastlanmaktadır: gelinnik 5/99, gelinnik, günnük 2/64, güvercinnik, sakinnik, şennik, insannık, düşgünnük.

Ek belirtme hal eki veya iyelik eki aldığı zaman ekin sonundaki ünsüz eriyerek kaybolur: çevreniñ mezārlij 2/140, ğarşıñınan 3/78, işçilini 3/142.

+ğa: Türkçede sık görülen bir ek değildir. Andırın ağızında da yalnız “başka” sözcüğünde görülmektedir: başğa 1/25, başğa 2/45.

+ncı/+nci/+inci/+uncu: Sayı isimlerinden sıra sayı sıfatları türeten ektir. Türkçede işlek olarak kullanılmaktadır (Korkmaz, 2022, s. 138). Andırın ağzına ait metinlerde geçmektedir: yedinci 1/112, ikinci 3/31, birinci 3/39, onuncu 1/134.

+cı/+ci/+cu/+çı/+çi: Andırın ağzında isimlere gelerek meslek adları türeten ektir: avcılık 3/90, ayakgâbıcı, çalgıcılar, denizciler, ekmekçi, hayvancılık 4/16, tarhanacılar 4/43, topçu 3/43, moturcular, sâlıkçı 4/35, sıvacı 4/19, simiTCi, yardımcı 4/20, aşçı.

Eski şeklin devamı olduğunu düşündüğümüz ve kalıplaşmış *+çi* eki birkaç sözcükte kendine has kullanılmıştır: demirçi, değermençiden. Bu kullanıma Buran, Keban, Baskil ve Ağın yöresinde de rastlamıştır (bk. 1997, s. 58). Yine aynı ekin yuvarlaklaşmış şekilleri de dikkat çekmektedir: düürçü, davılcu.

+sız/+siz/+suz/+süz: Andırın ağzında bu ek isimlere yoksulluk ve eksiklik anlamı vermektedir (Banguoğlu, 2024, 175): gönülsüz, tatsızlık 3/68, saygısızlık 3/117, irahatsızım 4/72, yemeksiz, davulsuz düdüksüz, sorgusuz, tuzsuzsa.

+ın: Bu ek zaman içinde çekim eki işleyişini yitirerek sadece zarf niteliğinde kelimelerde kalmıştır. Andırın ağzında iki kelimeye görülmektedir (Banguoğlu, 2024, s. 158): gışın 1/15, kıışın, yazın 2/88, güzün 1/162.

+ra: Bu ek isim çekim eki olarak kullanılmıştır. Zamanla bu ek kalıplaşarak günümüzde sadece bazı zarf veya edat görevinde sözcüklerde yaşamaya devam etmektedir (Banguoğlu, 2024, 171-172). Andırın ağzında bu ek çok sık görülmemektedir: soñra 1/98

+dım: Ek genelde yansıma gövdelerde kullanılır, işlek değildir (Güzel, 2019, 139): yardımcı 4/20.

+düz: Ölü bir ek konumundadır. Türkçede sadece gündüz, kunduz, yıldız gibi isimlerde kullanılmaktadır (Korkmaz, 2022, 129). Yalnız “gündüz” sözcüğünde görülmektedir.

+gil: Bu ek topluluk ve aile isimleri yapar. Bu işlevde kullanılan başka bir şekil yoktur: amcamgilin, anasıgile, babamgil, eniştemgil, emmimgil, fatoşgilden, ğaynımgil, ölümgilde.

+daş: Ek eski Türkçeden günümüze kadar görülmektedir. Ekin görevi kişiler arasında ortaklık bildiren eşlik adları ve sıfatlar yapmaktır (Banguoğlu, 2024, 150): arkadaşlar, ğardaşımañ, vatandaşñ.

+cağız: Andırın ağzına ait metinlerde çok görülmeyen bu ek isme küçültme anlamı katmaktadır. Yöre ağzında acıma işlevi de mevcuttur. Ekin oluşumu +CAk eki ile pekiştirme işlevi yapan +Az +Iz ekinin birleşmesiyle olmuştur (Güzel, 2019, 89): adcağazı, şuncağaz.

+la: Türkçede yaygın olarak kullanılmamaktadır. Ekin ilk hâli +lag şeklindedir ama zamanla +g sesinin düşmesiyle *+la* biçimi ortaya çıkmıştır (Karaağaç, 2012, 274). Sadece “namazla” sözcüğünde görülmektedir.

Bunların dışında yöre ağzında alıntı sözcüklere de isim yapım ekleri gelmektedir. “akseriyetli 3/34” örneğinde yabancı kökenli sözcük Türkçe ek almıştır. Yine Türkçe kökenli sözcükler de alıntı ekler alabilmektedir. “ormançe mēmuru 3/139” sözcüğündeki Arapça -iye eki yörede dikkat çekici bir kullanıma sahiptir.

6.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine eklenerek onlardan isim türeten yapım ekleridir.

-ecek: bu ekin görevi gelecekte yapılacak olan bir eylemi bildirmek ve isimlerin önüne gelerek onları nitelemektir (Korkmaz, 2022, 144). Andırın ağzına ait metinlerde görülmektedir: *gişecek* 2/16, *yiyecek* 1/22.

-mak/mek: Ek, Türkiye Türkçesinde mastar eki olarak bilinir ve oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir. Fiil kök ve gövdelerine eklenerek bu fiilleri isimleştirir. Andırın ağzına ait metinlerde rastlanmamakla birlikte, kayıtlarda yer almaktadır (Karaağaç, 2012, 278): *èkmek*, *yèmek*.

-ak: Fiillerden sıfat ve isim türeten yaygın bir ektir. Birçok görevi vardır: işin yapıldığı yeri belirten isimler türetir, işin çokça yapıldığını gösteren sıfatlar oluşturur, araç-gereç isimleri yapar ve somut ve soyut isimler türetir (Korkmaz, 2022, 145). Andırın ağzına ait metinlerde çok görülmemektedir: *oturaklar* 3/57.

-ğın/-ğın/-kin: Bu ekin görevi belirtme sıfatları yapmaktır (Korkmaz, 2022, 152): *gèçkin* 3/121, *yetişgin*, *èngine*, *sıkışgınnım*, *gızgın*, *yaygınıdı*, *yangın*.

-ar: Eski Türkçeden günümüze geniş zaman sıfat-fiil eki olarak gelmiştir. İsimler ve sıfatlar türetir. Andırın ağzında birkaç kelimeye görülür (Banguoğlu, 2024, 220): *yazar* 4/10, *yazarlımız*.

-ücü: Türkiye Türkçesinde eskiden beri kullanılan yaygın bir ektir. Geçişli fiillere gelerek araç gereç adları ve işi yapan anlamında sıfatlar türetir (Güzel, 2019, s. 400). Andırın ağzında pek fazla görülmez: *görücü* 4/13.

-ğı/-gi/-kı/-ki: Türkiye Türkçesinde eskiden beri yaygın bir ektir. Genelde yapılan eylemi veya eylemi yapanı bildirir almaktadır (Karaağaç, 2012, 292): *çalğıcılar*, *bilgi*, *sèrgi*, *bitgi*, *ètkiliyor*.

+ım/+im: Standart dilde varlığını sürdüren ek yöre ağzında da kullanılmaktadır: *daatımdan*. 2/112, *ètim* 3/49, *dilim* 2/135.

-k: Eski Türkçede görülen bir ektir. Bu ek ile türetilen bazı kelimeler günümüzde sağlamlaştırma anlamında kullanılmaya devam etmektedir. Andırın ağzında bir kelimeye görülmektedir (Banguoğlu, 2024, 235): *dilik dilik* 2/134.

-ş: Bir sözcükte görülen bu ekin kullanımı yaygın değildir: *yariyeşlmiş* 2/65.

6.1.2. İsim Çekim Ekleri

İsim çekim ekleri, cümlede isim ile fiil arasında geçici anlam ilişkisi kuran eklerdir (Korkmaz, 2022, 112). Andırın ağzında kullanılan isim çekim ekleri hâl ekleri, iyelik eki, çokluk eki, aitlik eki ve soru ekleri olarak belirlenmiş ve incelenmiştir:

6.1.2.1. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, isimlerin cümledeki diğer sözcüklerle olan ilişkisini gösteren eklerdir. Türkiye Türkçesinde başlıca hâl ekleri ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta ve eşitlik hâli ekleridir. Andırın ağzındaki hâl ekleri de bu başlıklar altında değerlendirilmiştir:

- İlgi Hâli Eki (+*ñ*/*+iñ*/*+iñ*/*+uñ*/*+üñ*/*+ın*/*+añ*/*+eñ*)

Eklendiği adla başka ad arasında ilgi bağı kuran ad durumudur (Korkmaz, 2022, 112). İlgi hâli eki eklendiği isme sahip anlamı vererek iyelik ekiyle aynı işlevi görür (Karaağaç, 2012, 334): *ağçların* 2/116, *ağların* 3/142, *asgeriñiñ* 3/51, *amalıyeniñ* 1/126, *ahrabıñ* 2/100, *ağlahıñ* 4/14, *adamıñ* 1/102, *atatürküñ* 1/91, *andırınıñ* 1/57, *ataşıñ* 2/127, *burğuruñ* 4/56, *babamıñ* 1/88, *biberiñ* 1/155, *binanıñ* 1/55, *boynumuzuñ* 2/84, *damiñ* 5/98, *dedeniñ* 3/104, *camınıñ* 5/22, *cimindirijiñ* 2/88, *çaruiñ* 1/114, *daşların* 2/33, *daşıñ* 1/40, *damarlarıñ* 2/102, *dağlarıñ* 1/27, *dèpeniñ* 3/54, *dèdelerimiziñ*

2/7, döğün 3/45, dırılı 1/158, duvarı 1/27, gālaboyunun 1/20, gādirlini 1/74, gōmşunun 1/89, göcelini 1/59, gününün 3/6, haytaları 3/30, harmannarı 3/124, köyü 1/10, maraşı 3/138, merkezi 3/1, muşambanı 5/91, osmaniçini 1/101, olannarı 4/34, tarlaları 2/32, taqdanı 2/133, tarlaşını 3/142, teli 5/39, tirşini 5/66, tokmağının 5/4, sacı 2/20, sandaliçini 1/165, suyu 1/70, suşunun 5/65, yannu 1/41, yolu 1/77, yāyaları 1/125.

Oldukça yaygın örnekleri görülen ekin yöre ağzında kimi ses olaylarından kaynaklanan genişlemiş şekilleri *+añ/+eñ* kullanılmaktadır: alğa 2/57, ācadañ 2/120, cenabağğa 4/71, dēzziç 5/75, şiç 5/91.

- Yükleme Hâli Eki (*+ı/+i/+u/+ü*)

Yaygın olarak bilen ismi belirtme hâlidir, isimlerin cümledeki durumunu gösterir (Korkmaz, 2022, 112): amalıçeyi 1/14, adımı 1/49, ayranını 1/41, ayağmdanı 2/94, başını 2/46, búydayı 1/84, buydiyemizi 1/82, búydayı 4/48, bizi 1/2, çavışını 1/73, çamları 1/149, çetili 1/143, çezi 5/37, çorabımı 1/51, çulları 1/81, dāları 1/53, davarı 1/18, dāyı 1/67, dērisini 1/33, dikedini 1/89, düvāmızı 3/105, etini 1/33, ekmēmizi 1/25, erzāni 1/22, gelinini 5/43, golanı 1/159, ipi 1/5, işimi 1/128, padatisini 5/64, pēndiri 1/37, tomatisi 5/88, kāadı 1/90, maşını 1/136, nikāni 1/120, otunu 1/155, südü 1/36, suyunu 1/37, siğāni 3/68, topunu 2/95, ilāhiyātı 3/111, ısırganı 5/75, yālını 1/170, yarmamızı 4/55, yüzünü 1/41, yōmiyeyi 1/135, yqordu 4/44, zeheri 1/39.

“sürü 3/6 (sürüyü), çökeli 4/64 (çökeleği), gāsnā 1/171 (kasnağı)” örneklerinde hece kaynaşması olmuş; son seste bulunan yükleme hâli eki kaynaşarak uzamıştır.

Ekin genişlemiş şekline iki örnekte rastlanmaktadır. Bölge ağzı için karakteristik bir özelliktir: gamariye 1/55 (kamerayı), gāzmiye 1/134 (kazmayı), muşğa 5/85 (muskayı).

Yöre ağzında “ğulFālāhi(n)ı 3/108 (kulhüvallahuyu), taze yā(s)ı 1/38 (taze yağı)” örneklerinde ise yükleme hâli ekinden önce gelen yardımcı ses standart Türkçedeki kullanıma aykırı kullanılmıştır.

Tespit edilebildiği kadarıyla son seste vurgusuz orta hece ünlüsünün vurgusunu kaybederek ya kısaltıldığı ya da tamamen kaybolduğu gözlenmektedir: çorabımı morabımı 1/50, benimkini 4/28, orucum 5/19 (orucumu).

- Yönelme Hâli Eki (*+a/+e*)

Asıl hâli -A olan ek, Orhun Türkçesinde +KA, Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesinde +(y)A şeklinde kullanılmıştır. Günümüzde +(y)A ve +(n)A şekilleri Oğuz Yazı dillerinde görülmektedir (Gülsevin, 2017, s. 82). Andırın ağzında görülen yönelme eki bulunan sözcükler şu şekildedir: asgere 3/19, avıkata 1/138, aklıña 1/178, andırına 1/59, ataşa 1/38, altıña 1/7, akrabāya 5/37, beyniñe 2/100, birimize 1/92, buriye 1/56, cenāziye 2/136, cenabāğğa 3/109, çavışa 3/51, çevriç 2/114, çeze 5/33, çukuraaya 2/52, çocuklara 1/63, dediye 3/107, dēermene 4/49, dıya 1/21, doktura 2/59, gādirlie 2/59, gütmie 3/3, goluma 1/50, gōmutana 3/24, gōñşuya 5/70, göreviñe 3/22, ğursa 3/112, hasdanee 2/60, maraşa 1/2, mākemie 3/29, oduna 1/163, oğula 5/14, patnosa 3/40, pēndire 1/38, poşede 1/161, televizona 1/74, teraviç 5/58, toplantia 1/53, türbiye 3/107, mahkemie 1/133, małaTyia 3/37, mertebiç 2/55, muşambia 5/98, sırtıma 1/103, sigortama 1/132, şehere 3/83, tarliya 4/16, üsdüne 1/27, içine 1/24, imeklemie 2/62, yanımıza 1/75, yayliya 1/80, yāya 1/118, yere 1/30.

Yönelme hâli ekinden önce gelen /y/ ünsüzü, daraltıcı ve önlüleştirci özelliği sebebiyle art sıradan sözcüklerin bir kısmında bu eki önlüleştirmiştir: yoñciç 3/125 (yoncaya), toplantie

(<toplantıya) 1/2, gocię 2/29 (kocaya), torbeę 5/89 (torbaya), hociye 5/15 (hocaya), sałçıye 5/88 (sałçaya), řoriye 1/42 (řuraya), satmie 4/42 (sadmaya).

Bir kalıp söz olan “üstünden uzak” ifadesinden gelişen “üstüne yırak 2/55” kullanımı, yörede yönelme hâli ekinin çıkma hâli eki işlevinde kullanımına örnektir.

- **Bulunma Hâli Eki (+da/+de/+ta/+te/+Ta)**

Cümlede yer, zaman ve durum bildirir, cümledeki öğeleri birbirine bağlar (Korkmaz, 2022, 112). Andırın ağızında ekin beş şekline rastlanmıştır: ārıda 3/40, adanada 2/47, āsgerde 3/36, bahcada 4/20, bałıkesirde 3/114, başında 5/98, burada 1/16, ıkırıda 1/46, ışarda 1/124, ocukluymda 2/17, dālarda 1/14, dēermende 4/48, dēvrinde 3/77, ęazanda 1/41, ęününde 1/91, ęünnerimizde 4/10, hafdada 1/22, hasdānasında 2/47, havlıda 1/1, horasanda 3/40, kirmende 1/5, kirada 2/41, melmeketimizde 3/90, małaTyada 3/36, ısdambılda 1/123, petrolda 2/47, rüzgārda 2/116, sałonda 4/29, sıcada 2/84, sınada 3/56, sinide 4/66, řurałarda 1/115, tarlałarda 1/94, tarafTa 1/84, türkitemizde 3/75, torbada 1/86, üniversīdede 4/33, yaşında 1/7, yannında 1/31, yerlerinde 3/67.

“yēřilovadā 3/128” sözcüğünde hal ekindeki ünlü kısaltmakta, kaybolma eğilimi göstermektedir.

“akşeriyeTde 3/125” sözcüğünde ise ek alıntı sözcüğün anlamını değiştirmemekte, bulunma işlevinde kullanılmamaktadır. Ek yığılması görünümündedir.

“sēhizden 2/50” sözcüğünde çıkma hâli eki +den bulunma işleviyle kullanılmıştır. Yaygınlaşmış değildir; şahsi olduğu düşünölmektedir.

- **ıkma Hâli Eki (+dan/+den/+tan/+ten)**

ıkma hâli eki, isimlerin bir yerden veya zamandan ayrılma veya uzaklaşma anlamı kazanmasını sağlayan ektir (Korkmaz, 2022, 112). Yine eklendiği fiile neden, sonuç, zaman bildirim, adın yapıldığı maddeyi gösterme, yer ve yön gösterme, edat grupları oluşturma işlevinde kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009, s. 25). Ekin Andırın ağızında +dan/+den/+tan/+ten şekilleri mevcuttur: adan 1/25, adanadan 3/114, alłahdan 5/46, bahadan 1/148, bākurdan 2/50, bōrekden 1/179, bundan 1/4, daştan 1/23, dałdan 1/25, davardan 3/121, cenābałlahdan 3/102, dağatımdan 2/112, dibinden 3/13, elimden 1/130, erikden 1/146, ēvvelden 5/4, ęaysarīdān 3/4, ęapısından 3/115, ęuyudan 2/109, ęızılsekiden 3/138, hacıodaldan 1/113, hepiciğinden 5/8, adirliden 2/142, köyünden 2/4, köy hałķından 2/43, omutanlarımızdan 3/67, mağalleden 2/143, melmeKeTden 3/8, orałardan 1/126, saşdan 2/130, üvezden 2/88, yōhardan 1/55, yōłdan 2/44, yēřilovadan 3/128, partidensin 3/86, ıkardıktan sōra, ālıktan, kıştan, tabıātten, ęerekten.

- **Vasıta Hâli Eki (+la/+le/+lan/+len/+nan/+nen/+inan/+inen/+unan/+ünen/+na/+ne)**

Vasıta hâli eki, Türkede işin bir araç veya kişi aracılığıyla yapıldığını gösteren hâl ekidir (Korkmaz, 2022, 113). Bölge ağızına ait metinlerde oldukça çok çeşitte ve yaygın olarak görölmektedir. En çok kullanılan vasıta hâli ekleri +nan/+nen/+inan/+inen/+unan/+ünen şekilleridir: atınan 4/12, arabıyanan 5/71, ātınan 1/21, bekmeznen 2/24, bıanıan 2/127, buręurunan 4/55, bunuynen 1/47, boruynan 2/112, duğalarınan 3/108, duzunan 5/96, ēřēnen 1/21, ēvreęcinen 2/133, ęarnan 2/118, ęaynınnan 2/54, ęazannarınan 1/42, ęazmāynan 2/32, ęurannan 5/50, ęöklerinen 3/12, hāyınāñ 1/139, hayvannan 3/130, omutannan 3/60, küncüynen 4/69, maydanozunun 4/64, müdürünen 1/127, neñnen 3/108, ısırgannan 5/80, ölümünen 3/69, savaşlarınan 3/78, sācılarnan 3/82, suannan 2/127, suyúnán 2/23, soğannan 4/58, şekernen 2/23, tavşannan 3/94, topunan 3/47, yapmaynnan 3/136, zēncirinen 3/82, cēranna 1/29, onna, viJdanna, ayranna, bēnne.

Daha az görülmekle birlikte ekin standart yazı dilinde kullanılan *+la/+le* şekilleri de yöre ağzında kullanılmaktadır: hacadla 2/82, laablarıyla 3/35, diğkatla 3/67, öraqla 2/82, çapıtla 2/134, isimlerimizle 3/36.

Birkaç örnekte ise ekin *+lan/+len* şekilleri az da olsa görülmektedir: fakirliklen 2/53, malılan.

+inan/+inen/+unan/+ünen vasıta hâli eklerinin önündeki ünlüler çeşitli seslik nedenlerle birçok örnekte düzenli olarak uzamıştır. Yöre ağzında oldukça yaygın görülen bir kullanımdır: beninen 1/134, delinen 3/24, goninan 4/30, gomşinan 4/30, vadesinen 5/11, eşşenen 1/17, tabırinan 3/41, türünen 4/62, onünen 2/123, işinen 3/144, Sabānan 5/69, rezillinen 2/16, bunünen 1/162, garşıllinan 3/78, toprānan 1/27, adīnan 2/6, etinen 2/130, bıçānan 2/134, ahlıllinan.

Yine çok az örnekte önlük-artlık uyumuna aykırı olarak eklenen vasıta hâli ekine rastlanmaktadır; bu kullanım bölgenin karakteristiğini yansıtmaktadır: suyūynen 1/38 (suyu+inan), bunuynen 1/46 (bu+inan), arabiyenen 1/77 (araba+inan).

- Eşitlik Hâli Eki (*+ca/+ce/+çe*)

Eklendiği cümlede öğeler arasında karşılaştırma yaparak eşitlik ilgisi kurmaya yarayan ektir (Korkmaz, 2022, 113). Bölge ağzında *+ca, +ce, +çe* şekilleri görülür: boyunca 2/116, güzelce 5/96, hafifce 4/70, neçe 1/93, neçe 1/172, zenginciçemiş 1/105, bunca, çokca.

6.1.2.2. İyelik Eki

Eklendiği kelimeye sahiplik anlamı veren, isme getirilen çekim ekidir. Andırın ağzında bu ekler tekil ve çoğul şahıslara göre çekimleri şu şekildedir:

- Teklik 1. şahıs: *+m*

adım 1/49, aşlım 4/3, āzıma 2/61, astēmenim 3/16, anam 1/92, ayām 2/95, babam 1/88, barnağamın 2/97, çorabım 1/6, efendim 1/55, evimi 1/46, ğayınım 2/51, ğızım 1/23, kaymağamım 1/48, kirmenim 1/6, makinem 4/46, melmeketim 5/5, ölüm 1/48, orucum 5/19, soyum 4/3, torunnarım 1/57, yēenim 3/1.

- Teklik 2. şahıs: *+ñ*

anañ 1/176, aqlıñ 1/105, ayağaña 1/147, babañ 3/144, çēyzini 5/33, daTlıñı 5/32, eliñden 1/129, eliñe 2/120, emmiñ 4/11.

- Teklik 3. şahıs: *+ı/+i/+u/+ü/+sı/+si/+su/+sü*

armıdı 1/156, armudu 2/21, çocu 1/121, laabı 3/31, şāheri 1/58, çiköftesi 1/160, maallesı 3/4, menevşesi 2/70, ğapısı 3/54, hocası 5/22, kōrkusu 3/66, obası 2/3, pırtısını 1/90, kirāsı 2/42, ailesi 4/31, taze yāsı 1/41, bacısı 1/124, babası 1/99, ayağğabısı 4/26, bahcası 1/101, birisi 1/123, yavrusı 3/122, türküsü, mūftüsü, köyü, kökü, nēsli.

- Çokluk 1. şahıs: *+mız/+miz/+muz/+müz*

ayağğlarımız 2/82, asgerimiz 3/58, bāçamız 5/6, dāmız 1/68, dāmādımız 3/117, çökelimis 4/64, enişdemiz 3/117, enişdemiz 1/125, evimiz 4/17, ğenşlerimiz 3/83, hurmamız 1/150, hōkūmetimiz 3/73, hısımımız 3/139, köyümüz 1/66, kökümüz 3/4, kökenimiz 3/30, lāğābımız 3/33, mağımız 1/24, masravımız 4/41, mehmetciklerimiz 3/71, mīdemiz 2/21, ölümüz 3/114, tarğlarımız 1/66, yaylağımız 1/17, yerimiz 1/19.

- Çokluk 2. şahıs: *ñız/+ñiz/+ñuz/+ñüz*.

arkadaşlarınıza, anneñizin, eliñize, hakķınıız, tarhanañız, zamanınıız, düñünñüzü, üsdünñüzden, õluñuza.

- Çokluk 3. şahıs: +ları/+leri

aķrabāları 1/101, dāları 1/16, insanlarıñ 3/143.

Bunlarla birlikte bazı özel durumlar mevcuttur. Bazı seslik nedenlerle özellikle geniz ve gırtlak seslerinden sonra gelen iyelik ekinin kendinden bahsedilen ünsüzden önceki sese uyarak kaynaştığı görülmektedir. Bu kaynaşma sırasında ek ikizleşmekte yahut uzamaktadır: göceliniñ dağ (Gökçeli'nin dağı), samırsak dağ 1/58 (Sarımsak dağı), ayağ yalın 1/88 (ayağı yalın), ayağ yalın 1/95, asger ocağında 3/69 (asker ocağında), asger ocağında 2/29, barnağamın 2/96 (parmağımın), balğabağ 5/7, çiçē 1/150, bunuñ çiçē 1/157 (çiçeği), ēviñ önde 1/153, hacīveliuşā 2/2, yēr altı sūnā 3/59, siļāñı 3/68, isdāñı 3/102.

Sadece bir örnekte iyelik eki vurgusuz kaldığı için düşmüştür: ğalaboynunuñ beri yanda (yanında) 1/16.

6.1.2.3. Çokluk Eki

Çokluk eki isimlerin çoğul şekillerini yapmak için kullanılan ektir. Andırın ağızında +lar/+ler; ilerleyici veya gerileyici benzeşme durumunda +nar/+ner şeklinde kullanılır: aħraPlarıñ 2/106, alaylara 3/47, avratlar 1/106, avūkatlar 1/138, arħadaşlar 1/18, büyüyle 1/85, çalışannara 5/36, çocuklar 2/123, çocuklar 1/15, dālarda 1/14, doķdurılar 2/62, ğalaalar 3/99, ğaracaalar 2/103, ğarğalar 4/75, ğelennere 5/36, ğuşlar 2/125, ğünnerde 2/69, ğonşular 1/19, haytaalar 3/5, hayvannar 3/7, heriFler 3/86, konular 3/6, olmiyānnar 3/122, tarhanacılar 4/43, tüFekler 2/123, uurlar 2/59, yayhaalar 2/2, yahyaalar 2/6, yērdālar 5/27, zamannar 1/14.

6.1.2.4. Aitlik Eki (+ki/+kı/+hı)

İsim kök ve gövdelerine getirilerek sahiplik ve aidiyet anlamı katan ektir. Andırın ağızında bu ek +kı/+ki/+hı şeklinde görülür: aşşāķı, benimkini 4/28, burdaķı 2/84, burdahıñıñ 4/22, burdaķı 2/116, ēvelki, şindiki 1/86, şindikimi 3/70, yaşındāhı 2/103.

Yöre ağızında dikkat çeken bir kullanım olarak aitlik eki gırtlak ve geniz ünsüzlerinin düşmesi sebebiyle kendinden önce gelen ünlüye kaynaşmaktadır. Bu durumda ek kendi ses değerini kendinden önce gelen ünlüye bırakmakta, onu ikizleştirmekte veya uzatmaktadır: bizjın 5/49 (bizimkini), bizjını 5/98 (bizimkini), ayağmdajını 2/93 (ayağımdakini), bērkeTdē 3/100 (Berketteki), yērdālar 5/27 (yerdekiler), bizī 2/113 (bizimki), onnarī 3/15 (onlarınki), önündē 1/69 (önündeki), bizīler 5/100 (bizimkiler).

6.1.2.5. Soru Ekleri (mı/mi/mu/mü)

Hem isimlere hem de fiillere eklenerek onları soru yoluyla temsil eden eklere soru ekleri denir (Banguoğlu, 2024, 301). Bu ek Andırın ağızında birçok şekilde görülür: çocuğum mu 5/9, bilir misiñiz, değ mi 3/95, dikeceğ mi 5/39, ej misiñ 5/39, ğalır mı 5/12, ğorebilir miyik 3/62, melmeKet mi 3/8, olmaz mı 5/74, var mı 1/5, yapar misiñiz?, ğün mü?.

Yöre ağızına özgü olarak eksiz; yalnız vurgu yoluyla soru işlevi sağlanmaktadır: biliyō? (biliyor musun?) 2/6.

6.2. Zamirler

Çalışmada zamir çekimine ayrı bir başlık açılmış; şahıs ve dönüşlülük zamirlerine gelen eklerin görülmesi açısından burada verilmesi gerektiği düşünülmüştür. Andırın ağızında zamir çekimi şöyledir:

6.2.1. Zamir Çekimi

Bir nesne veya kavramın yerini tutan kelimeye zamir denir (Banguoğlu, 2024, 293). Andırın ağızı zamirler bakımından ufak tefek farklılıklar dışında günümüz Türkiye Türkçesindeki gibidir.

6.2.1.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri, kişilerin yerini doğrudan alan kelimelerdir (Banguoğlu, 2024, 293). Andırın ağızı standart dille benzer şahıs zamirleri taşımaktadır:

Tablo 1. Andırın Ağızında Şahıs Zamirleri

	Yalın	Yükleme	Yönelme	Bulunma	Çıkma	İlgi
Teklik 1. şahıs	ben	beni	bana baña	bende	benden	benim
Teklik 2. şahıs	sen	seni	sana saña	sende	senden	seniñ
Teklik 3. şahıs	o	onu	ona	onda	ondan	onuñ
Çokluk 1. şahıs	biz	bizi	bize	bizde	bizden	bizim
Çokluk 2. şahıs	siz	sizi	size	sizde	sizden	siziñ
Çokluk 3. şahıs	onnar	onnarı	onnara	onnarda	onnardan	onnarıñ

6.2.1.2. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamirleri, öznenin yaptığı işten yine kendisinin de etkilendiğini gösteren zamirlerdir. Türkçede dönüşlülük zamiri “kendi” sözcüğüdür.

Tablo 2. Andırın Ağızında Dönüşlülük Zamirleri

	Yalın	Yükleme	Yönelme	Bulunma	Ayrılma	İlgi
Teklik 1. şahıs	gëndim, këndim	gëndimi, këndimi	gëndime, këndime	gëndimde, këndimde	gëndimden, këndimden	gëndimiñ, këndimiñ
Teklik 2. şahıs	gëndiñ, këndiñ	gëndiñi, këndiñi	gëndiñe, këndiñe	gëndiñde, këndiñde	gëndiñden, këndiñden	gëndiñiñ, këndiñiñ
Teklik 3. şahıs	gëndi gëndisi, kendi, këndisi	gëndini, gëndisini këndini këndisini	gëndine, gëndisine, këndine, këndisine	gëndinde, gëndisinde, këndinde, këndisinde	gëndinden, gëndisinden, këndinden, këndisinden	gëndiniñ, gëndisiniñ, këndiniñ, këndisiniñ
Çokluk 1. şahıs	gëndimiz, këndimiz	gëndimizi, këndimizi	gëndimize, këndimize	gëndimizde, këndimizde	gëndimizden, këndimizden	gëndimiziñ, këndimiziñ
Çokluk 2. şahıs	gëndiñiz, këndiñiz	gëndiñizi, këndiñizi	gëndiñize, këndiñize	gëndiñizde, këndiñizde	gëndiñizden, këndiñizden	gëndiñiziñ, këndiñiziñ
Çokluk 3. şahıs	gëndiler, gëndileri, këndiler, këndileri	gëndileri, gëndilerini, këndileri, këndilerini	gëndilerine, këndilerine	gëndilerinde, këndilerinde	gëndilerinden, këndilerinden	gëndileriniñ, këndileriniñ

7. Sonuç

Bu çalışma göstermektedir ki Andırın'ın etnik yapısı tarih boyunca büyük ölçüde Türkmen kimliğini korumuş, yer adları ve ağız özellikleri bu sürekliliğin önemli kanıtlarını oluşturmuştur. Bölgedeki tarihî boy ve cemaat adlarının günümüz mahallelerine taşınmış olması, toplumsal hafızanın güçlü bir biçimde aktarıldığını ve dilin bu aktarımda önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Yöre ağızında isimler, isme gelen eklere ve zamirlerle ilgili özellik arz eden kullanımlara bakılarak bölgede ağız haritalarının çizimini kolaylaştıracak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Yörede topluluk veya aile ismi yapan tek şekil *+gi/* kullanılmaktadır. anamgil, babamgil.
- Teklik 2. şahıs iyelik eki *+ilgi* hâli ekli yapıda */ñ/>/y/* değişmesi yalnız bir örnekte görülmektedir: *êşiyiñ*. Bunun dışındaki örnekler *+n'* lidir. ablanıñ, eviniñ.
- Çokluk 2. şahıs iyelik eki ve iyelik kökenli çokluk şahıs ekleri çok çeşitli değildir: arkadaşlarıñıza, nasısıñız, gatlancıñız.
- *+da/+de/+ta/+te* bulunma hâli ekinden sonra gelen *+ki* eki düşmekte; düşerken ses değerini kendinden önce gelen ünlüye bırakarak uzamaktadır: *yêrdâlar* (yerdekiler), *önündê* (önündeki).
- Zamirlerde ilgi hâli ekindeki ünsüz *+ki* ekinden önce düşmektedir: *bizîler* (bizimkiler), *onnañ* (onlarınki).
- Soru anlamı, yalnız vurgu yoluyla da sağlanmaktadır: *biliyô?* (biliyor musun?).
- İlgi hâli eki dar ünlüsü kimi örneklerde yöre ağızında genişlemektedir: *ğamariye* (kamerayı), *ğazmiye* (kazmayı).
- Bazı seslik durumlardan iyelik eki dar ünlüsü genişlemektedir: *ayaâ* yaılın, samırsak daâ.
- Vasıta hâli ekleri çok çeşitlidir:
+la/+le/+lan/+len/+nan/+nen/+inan/+inen/+unan/+ünen/+na/+ne.
- Dönüşlülük zamirleri *“gêndi, kêndi, gêndisi, kêndisi...”* ve türevleri kullanılmaktadır.

Ağız özelliklerinin incelenmesi, yalnızca dilbilim açısından değil, etnik yapı ve kültürel süreklilik bağlamında da bölgeye ışık tutmaktadır. Günümüzde de Andırın ağızının belirli ses ve şekil özelliklerinde tarihî boyların izlerinin görülebilmesi, dil ve kültür arasındaki güçlü bağı açıkça göstermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkısı: Esra Kirik %100

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contribution: Esra Kirik 100%

Conflict of Interest: The author declared no conflict of interest.

Financial Support: The author declared no financial support.

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (2024). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, A. (1997). *Keban, Baskil ve Ağın yöresi ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdem, M. D., & Kirik, E. (2011). *Kahramanmaraş ve yöresi ağızları: (Giriş-inceleme-metinler)* (1. bs). Kahramanmaraş Valiliği Yayınları, Öncü Basımevi.
- Erdem, M. D., & Kirik, E. (2023). *Kahramanmaraş ve yöresi ağızları (Giriş-inceleme-metinler)* (R. Bölük, Ed.; 2. bs). International Balkan University Press.
- Gülsevin, G. (2017). *Yaşayan Türkiye Türkçesi ağızlarının tarihî dönemlerini belirleyebilmek için bir yöntem denemesi örneği: XVII. yüzyıl Batı Rumeli Türkçesi ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gümüş, F. (2001). *Kızık köyünden derlenen halk edebiyatı örnekleri*. Fırat Üniversitesi.
- Güzel, F. (2019). *Türkiye Türkçesi ağızlarında yapım ekleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atlas Big (2025, Mayıs 7). *Kahramanmaraş Andırın'ın mahalleleri* [Mektup]. <https://atlasbig.com.tr/images/kahramanmaras-andirinin-mahalleleri-harita.png>
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Akçağ.
- Karademir, N., Nacar, Ş., & Bilinir, Ş. (2020). Andırın ilçesinde (Kahramanmaraş) arazi kullanımının yükselti basamaklarına göre değişimi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (42), 668-688. <https://doi.org/10.32003/igge.701223>
- Karahan, L. (2022). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Türk Dil Kurumu.
- Kirik, E. (2025). Andırın Ağızı Ünlüler. *Tarih Okulu Dergisi*.
- Kirik, E. (2025). Andırın ağızı: Ünlüler (Kahramanmaraş ağızları-V). *Journal of History School*, 18(LXXVIII), 4725-4771. <https://doi.org/10.29228/joh.86511>
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi* (3. bs). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2022). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, M. (2008). *Andırın ilçe merkezinin beşeri ve ekonomik coğrafyası*.
- Solak, İ. (2002). XVI. yüzyılda Maraş ve çevresinde Dulkadirli Türkmenleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 109-154.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri, boy teşkilatı, destanları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Temiz, M. (1995). *Andırın yöresinde anlatılan halk hikâyeleri*. Fırat Üniversitesi.
- Temiz, M. (2005). *Andırın (Kahraman Maraş)'dan derlenen ağıtlar (inceleme-metin)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- TÜİK. (2025, 4 Mayıs). *TÜİK Andırın net göç hızı* [Mektup]. <https://cip.tuik.gov.tr/>
- Uzun, O., Temiz, M., & Özdemir, H. İ. (2012). *Kahramanmaraş yöresi ağıtları I. cilt Andırın ağıtları* (1., C. 1). Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Yinanç, M. H. (1993). Dulkadirli. *İçinde İslam Ansiklopedisi* (C. 4, s. 654). Milli Eğitim Bakanlığı.
- Yinanç, R. (1989). *Dulkadir beyliği* (1. bs). Türk Tarih Kurumu Basımevi.